یادداشت

نگاهی به نمایش «تهران پاریس تهران؛ پل» به کارگردانی سعید دشتی

سفرهای ناپیدای انسان در درون خویش

بهناز شیربانی: نمایش «تهران پاریس تهران» حکایتی است از سفرهای ناپیدای انسان در درون خویش؛ از دورشدن‌هایی که گاه نه در مسیر میان دو مقصد، بلکه در اعماق وجود آدمی اتفاق می‌افتد. از فاصله‌ای که ممکن است میان آدم و خودش شکل بگیرد؛ میان آنچه بوده، آنچه اکنون هست و آنچه در جست‌وجوی یافتنش است.

سعید دشتی در انتخاب این متن، به امکانی توجه کرده که شاید یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های تئاتر قصه‌گو باشد: میل مخاطب به دنبال‌کردن سرنوشت شخصیت‌ها. او در گفت‌وگوهایش نیز بر اهمیت روایت و جذابیت قصه در انتخاب نمایش‌نامه تأکید کرده است. از نظر او، ساختار پازل‌گونه متن، در کنار برخورداری از یک خط روایی قابل پیگیری، می‌تواند تماشاگر را درگیر جهان نمایش کند. این انتخاب را باید در نسبت با وضعیتی دید که بخشی از تئاتر معاصر ایران میان تجربه‌گرایی فرمی و ضرورت ارتباط با مخاطب گرفتار آن شده است. اما آنچه می‌توان در مورد نقاط قوت این نمایش اشاره کرد، علاوه بر کارگردانی سعید دشتی، حضور پرقدرت بازیگرانش، ایده‌های بصری زیبا، جزئیات لباس است که می‌توان آنها را درخشان توصیف کرد. اما بیش از هر چیز می‌توان به نقش محوری زن در این نمایش اشاره کرد. زنی که میان خواسته خودش و تصمیم دیگران دست به انتخاب می‌زند. زنی که می‌خواهد بالاخره روزی خودش را زندگی کند. زنی که ابدا غریبه نیست و هریک از ما می‌توانیم خودمان را جای او تصور کنیم. شخصیت زن صرفا عنصری برای پیشبرد درام یا قربانی اتفاقات بیرونی نیست؛ زن در مرکز روایت قرار دارد. زن در سودای آرزویی محال است. او علی‌رغم داشتن صدایی دلنشین و شوق خوانندگی، این آرزو را محال می‌داند. زن قصه تصویر آشنایی است که بیشترین همدلی را در میان مخاطبان این نمایش دارد و زنی شبیه هزاران زنی که در اطراف ما زیست می‌کنند و شاید یکی از ماست. تلاش فاطمه مسعودی‌فر در نشان‌دادن شمایل این زن یکی از ویژگی‌های این اجراست. در این اجرا نمی‌توان از بازی کنترل‌شده امیر جعفری حرف نزد و دیدن بازی مهرداد صدیقیان در این نمایش چمشگیر است. شاید اهمیت این اجرا در همین باشد که تماشاگر را با پرسشی آشنا روبه‌رو می‌کند: چند بار در زندگی به‌جای آنکه آن‌طور که می‌خواهیم زندگی کنیم، به آنچه دیگران از ما انتظار دارند تن داده‌ایم؟

نگاه

جشنواره فیلم فجر رویدادی برای همه سینمای ایران است

علیرضا تابش در گفت‌وگویی، با اشاره به ضرورت توجه به تنوع آثار و گروه‌های سازنده در این دوره از جشنواره تصریح کرد: در این دوره، توجه به تنوع موضوعی و ژانرهای سینمایی، ازجمله آثار اجتماعی، فیلم‌اولی‌ها و آثاری با موضوع مقاومت و تجربه زیسته مردم ایران در مواجهه با تحولات و رویدادهای یک سال گذشته، از اولویت‌های ماست. تلاش خواهیم کرد زمینه حضور و دیده‌شدن طیف‌های متنوعی از آثار و گروه‌های سازنده را فراهم کنیم. او با اشاره به برنامه‌های دبیرخانه برای آغاز فرایند دریافت آثار عنوان کرد: دبیرخانه جشنواره در حال شکل‌گیری و استقرار نظم و ساختار اجرائی مناسب است و با انتخاب نیروهای همکار، به‌زودی فراخوان منتشر و دریافت آثار آغاز می‌شود. تلاش خواهیم کرد با کمک و همراهی هنرمندان، سینماگران و فعالان رسانه‌ای و از طریق اعتمادسازی بیشتر میان ارکان جامعه سینمایی و جشنواره، زمینه برگزاری رویدادی موفق را فراهم کنیم.

دبیر چهل‌وپنجمین جشنواره ملی فیلم فجر با تأکید بر ضرورت توجه جدی به حوزه رسانه و ارتباطات بیان کرد: در این دوره نگاه حرفه‌ای‌تری به رسانه و ارتباطات خواهیم داشت؛ چراکه این حوزه یکی از ضرورت‌های برگزاری جشنواره است و باید در این زمینه مسئولانه رفتار کنیم و رویکردی شفاف و پیش‌بینی‌پذیر داشته باشیم. در همین راستا، در روزهای آینده جلساتی با اصحاب رسانه در جمع‌های مختلف برگزار خواهم کرد تا زمینه تعامل و ارتباط مؤثرتر با رسانه‌ها فراهم شود. او با اشاره به دیدارهای خود با مدیران و مسئولان فرهنگی و سینمایی کشور ادامه داد: در روزهای گذشته جلساتی با وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، رئیس سازمان سینمایی، مدیران مؤسسات وابسته به سازمان سینمایی، مدیرعامل خانه سینما و جمعی از دست‌اندرکاران سینما داشته‌ام. همچنین تلاش می‌کنم با بهره‌گیری از تجربیات مدیریتی و اجرائی خود در بنیاد سینمایی فارابی، ستاد جشنواره‌های کودک و فیلم فجر و همکاری با فرهنگستان هنر، ظرفیت‌ها و سرمایه‌های موجود را در مسیر برنامه‌ریزی مناسب برای این دوره به کار بگیرم.

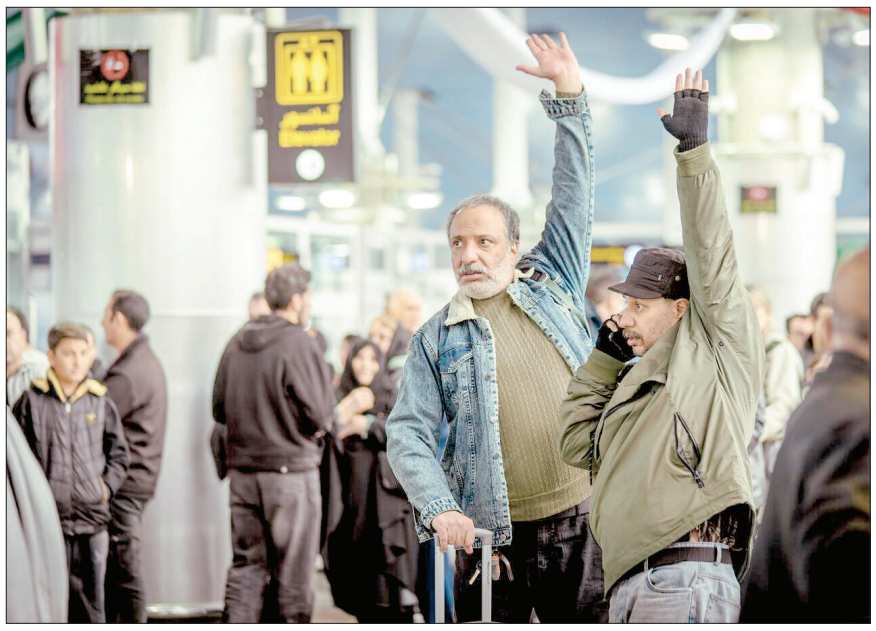
تابش که با برنامه «استودیو هشت» رادیو نمایش گفت‌وگو می‌کرد، با بیان اینکه مشارکت طیف‌های متنوع فعالان سینمایی از اولویت‌های این دوره است، تأکید کرد: امیدواریم رسانه‌ها با مشارکت مؤثر و مسئولانه، نقش خود را در بازتاب اهمیت و جایگاه جشنواره ایفا کنند. جشنواره فیلم فجر باید در تراز ملی برگزار شود و در این مسیر، توجه به استان‌ها و مناطق مختلف کشور، هم از منظر عدالت فرهنگی و هم از نظر ایجاد شور و نشاط اجتماعی، اهمیت دارد. جشنواره باید رویدادی برای همه سینمای ایران و مخاطبان آن در سراسر کشور باشد.

او با اشاره به شرایط اجتماعی کشور و تأثیر پیامدهای جنگ بر خانواده‌های ایرانی گفت: جشنواره‌های فجر در سالروز پیروزی انقلاب اسلامی برگزار می‌شوند و کشور در شرایطی قرار دارد که خانواده‌های بسیاری از ایرانیان تحت تأثیر تبعات جنگ تحمیلی آمریکایی-صهیونیستی در یک سال گذشته هستند. سینما نیز بخشی از جامعه است و طبیعتا از وقایع اجتماعی و فضای رسانه‌ای تأثیر می‌پذیرد. در چنین شرایطی، سینما می‌تواند در بازتاب تجربه‌های جامعه، تقویت همدلی و حفظ امید اجتماعی نقش‌آفرین باشد.

دبیر چهل‌وپنجمین جشنواره ملی فیلم فجر در پایان با دعوت از منتقدان، اصحاب رسانه، دانشگاهیان و چهره‌های فرهنگی کشور برای همراهی با این رویداد عنوان کرد: امیدواریم با کمک همه اصحاب فکر، فرهنگ و فضیلت و مخاطبان جشنواره در سراسر کشور، بتوانیم رویدادی در شأن ملت ایران برگزار کنیم. انتظار داریم فعالان فرهنگی و سینمایی در این مسیر ما را تنها نگذارند تا با همدلی و هم‌گرایی، جشنواره‌ای به‌یادماندنی برگزار شود.

نگاهی به گیشه پاییزی سینماها

کمدی‌ها همچنان در صدر

شرق: آمار سمفا نشان می‌دهد در هفته گذشته مخاطبان بیشتری راهی سالن‌های سینما شده‌اند و در این میان فیلم کمدی «بورسیه» بیش از دیگر فیلم‌های روی اکران نظر مخاطبانش را جلب کرده است. فیلم سینمایی «بورسیه» به نویسندگی و کارگردانی برزو نیک‌نژاد و تهیه‌کنندگی کامران حجازی، از ششم آبان اکران خود را آغاز کرده و به فروش حدودا ۴۷میلیاردی رسیده است. جواد عزتی، امیر جعفری، عباس جمشیدی‌فر و پانته‌آ پناهی‌ها، از جمله بازیگران این اثر سینمایی هستند.

دیگر فیلم پرفروش روی پرده نیز یک کمدی است. فیلم سینمایی «خانوم والده» به کارگردانی سهیل موفق و تهیه‌کنندگی سیدابراهیم عامریان که از ۲۵ شهریور اکران خود را آغاز کرده، در رتبه دوم فروش قرار گرفته است. «خانوم والده» داستان دو برادر بدهکار را روایت می‌کند که در شرایط دشوار مالی، از رسیدن ارثی غیرمنتظره باخبر می‌شوند. ورود این ارث به زندگی آنها، مجموعه‌ای از سوءتفاهم‌ها و موقعیت‌های طنز را شکل می‌دهد و دو برادر را وارد ماجرایی تازه می‌کند. رضا عطاران و عباس جمشیدی‌فر نقش دو برادر داستان را بازی می‌کنند و شبنم قربانی، غلامرضا نیکخواه، ایمان صفا، گیتی قاسمی و علی دهکردی دیگر بازیگران فیلم هستند.

«بی‌دار» به کارگردانی حسین دوماری از جمله فیلم‌های اجتماعی اکران اخیر است که مخاطبان زیادی را راهی سالن‌های سینما کرده است. این فیلم با فروشی حدود هشت میلیارد در رتبه سوم فروش قرار گرفته است. محمدرضا فروتن، آناهیتا افشار و شهاب حسینی به همراه ناصر هاشمی و بهناز جعفری، با معرفی سعید عظیمی، مهدی ذاکر، سامان بردیا و با حضور افتخاری پانته‌آ پناهی‌ها و بازیگر خردسال نایریکا رشیدی، بازیگران این فیلم سینمایی هستند. اما رتبه چهارم فروش سینماها به یک انیمیشن سینمایی تعلق می‌گیرد. «سفینه نجات» به کارگردانی هادی محمدیان و تهیه‌کنندگی محمدامین همدانی از ۴ شهریور اکران شده و به فروش هفت میلیارد تومانی رسیده است. در خلاصه داستان این اثر آمده است: در سیاره‌ای دوردست دختری به نام دریا منتظر قهرمانی افسانه‌ای است که آنها را از دست آبدزدک‌ها نجات دهد. هم‌زمان پسربچه‌ای عاشق قهرمان‌شدن به نام هانی که اشتباهی به‌جای یک میمون فضانورد در آسمان سرگردان است، وارد سیاره آنها می‌شود.

فیلم سینمایی «حاشیه» به تهیه‌کنندگی یوسف منصوری و کارگردانی محمد علیزاده‌فرد به‌تازگی اکرانش را آغاز کرده است و باید منتظر ماند و دید این فیلم می‌تواند به لیست پرفروش‌های اکران سینماها اضافه شود. در خلاصه داستان «حاشیه» آمده است: «افتادیم زیر پونز شهر به این درندشتی...». هادی کاظمی، مهران احمدی، سجاد بابایی، ونوس کانلی، میترا رفیع، جواد قامتی، محمود نظرعلیان، محمد موحدنیا، حسین شهبازی و آندیا عبدالرضایی بازیگران این فیلم سینمایی هستند. فیلم سینمایی «اسکورت» به نویسندگی و کارگردانی یوسف حاتمی‌کیا و تهیه‌کنندگی محمدرضا منصوری که از ۱۱ شهریور اکران خود را آغاز کرده، همچنان روی پرده سینماهاست و از جمله فیلم‌های غیرکمدی است که فروش خوبی را در گیشه تجربه کرد. «اسکورت» درباره انتخاب‌های دشوار است؛ داستانی از سربازی که برای نجات جان دوستش، ناچار به ورود به دنیای خطرناکِ شوتی‌ها می‌شود. امیر جدیدی، هدی زین‌العابدین، افشین هاشمی، مهدی زمین‌پرداز، هادی شیخ‌الاسلامی و رضا کیانیان از بازیگران این فیلم هستند.

فیلم سینمایی «زنده‌شور» به تهیه‌کنندگی و کارگردانی کاظم دانشی نیز پنج ماه است که در اکران سینماهاست و به فروش یک میلیارد و ۲۹۵ میلیون تومانی دست یافته است. «زنده‌شور» درباره یک شب از کار مرتضی زند، نماینده دادستان است که برای اجرای حکم پنج اعدامی متهم به قتل به شهر دیگری آمده است اما اجرای حکم اول تازه آغاز ماجرا است... .

بهرام افشاری، سارا بهرامی، حامد بهداد، امیر جعفری، شبنم مقدمی، صدف اسپهبدی، محمد ولی‌زادگان، رؤیا جاویدنیا، علیرضا محمدی‌آرا، عرفان ناصری، فرید سجادی‌حسینی، بهرام ابراهیمی، حسین پورکریمی، مارال فرجاد، محمد عسگری و تورج الوند، فهرست پربازیگر این فیلم دانشی را تشکیل می‌دهند.

فیلم سینمایی «جانشین» به کارگردانی مهدی شامحمدی و تهیه‌کنندگی روح‌الله سهرابی از جمله فیلم‌های دفاع مقدس سینماست که روایت متفاوتی از دوران جنگ هشت‌ساله ایران و عراق دارد. در این فیلم آرمان درویش، شکیب شجره، پیام احمدی‌نیا، سارا توکلی، امیرحسین هاشمی، هادی شیخ‌الاسلامی، پیمان نوری، میلاد رفاقتی، حسین اثباتی، محمد صدیقی‌مهر، حسین اسماعیلی، عرفان آصفی و رضا نوری و با حضور امیر آقایی به ایفای نقش پرداخته‌اند. «جانشین» روایتی از زندگی و نقش سرنوشت‌ساز شهید حسین املاکی، جانشین لشکر قدس گیلان، در طراحی و اجرای عملیات بزرگ و پیچیده «نصر ۴» است.

فیلم سینمایی «بُت» به تهیه‌کنندگی و کارگردانی حمید نعمت‌الله نیز به‌تازگی اکرانش را آغاز کرده است و باید دید در ادامه چه رقمی را به نام خود در گیشه ثبت می‌کند. در این فیلم لیلا حاتمی، محمدرضا فروتن، لیلی رشیدی، کاظم سیاحی، بانیپال شومون، ایمان صیادبرهانی، الناز حبیبی، الهام جسمانی، مهتاب ثروتی و نوید پورفرج ایفای نقش می‌کنند.

فیلم سینمایی «من می‌ترسم» به نویسندگی و کارگردانی بهنام بهزادی نیز از اواخر مهرماه اکرانش را آغاز کرد و تا به امروز فروش چندانی در گیشه نداشته است. «من می‌ترسم» از جمله فیلم‌هایی است که به دلیل حضور الناز شاکردوست به عنوان بازیگر اصلی و حواشی مربوط به این بازیگر طی ماه‌های اخیر، توجه بسیاری جلب کرده است. الناز شاکردوست، پوریا رحیمی‌سام، امیر جعفری، ستاره پسیانی، مهران احمدی، بهزاد خلج، پیام یزدانی، مجید جعفری، میترا رفیع و یگانه رفتاری در این فیلم بازی می‌کنند. در خلاصه داستان فیلم آمده است: «بدیش اینه من وسط کلی شک‌ام که می‌خوام برم یا نه... ولی بدترش اینه که صد برابرش مطمئنم نمی‌تونم بمونم».

فیلم سینمایی «کافه سلطان» به کارگردانی مصطفی رزاق‌کریمی و تهیه‌کنندگی مرتضی رزاق‌کریمی نیز به‌تازگی اکران شده که فروش چندانی در گیشه ثبت نکرده است. آزیتا حاجیان، محمدرضا شریفی‌نیا، سیاوش طهمورث، سجاد بابایی، مریم مؤمن، شیوا مکینیان، محمدرضا صولتی، تورج فرامرزیان، بدرالسادات برنجانی، امین ایمانی، سهیل قاصدی در این فیلم ایفای نقش کرده‌اند.

فیلم سینمایی «کوچ» به کارگردانی محمد اسفندیاری و تهیه‌کنندگی مهدی مطهر نیز از هفته گذشته به لیست فیلم‌های اکران‌شده اضافه شده است. «کوچ» با تمرکز بر سال‌های کودکی و نوجوانی سردار شهید حاج قاسم سلیمانی، بخشی از زندگی او و مسیر رشد و شکل‌گیری شخصیت این شهید را به تصویر می‌کشد.

مذاکره ۳۳۰ میلیون دلاری، یعنی قدرت سرگرمی

محمد بندرعباسی: بر کسی پوشیده نیست که جهان امروز فقط در میدان‌های نظامی، اتاق‌های دیپلماسی، بازارهای مالی و رقابت‌های فناوری شکل نمی‌گیرد؛ بخش مهمی از مناسبات قدرت در جایی رقم می‌خورد که شاید در نگاه نخست چندان سیاسی به نظر نرسد. کجا؟ صنعت سرگرمی؛ سینما، سریال، موسیقی، بازی‌های ویدئویی و شبکه‌های اجتماعی مبتنی بر محتوا. اینها دیگر صرفا ابزارهایی برای گذران اوقات فراغت نیستند؛ آنها در حال تبدیل‌شدن به زیرساخت‌های اثرگذاری فرهنگی، شکل‌دهی به افکار عمومی و بازتعریف تصویر ملت‌ها از یکدیگرند.

بی‌تردید نگاهی به مذاکرات و احتمالا معامله اخیر شرکت نیویورک‌تایمز برای خرید پلتفرم سینمایی Letterboxd با ارزشی در حدود ۳۳۰ میلیون دلار، می‌تواند نشانه‌ای از همین تحول باشد. وقتی یک غول رسانه‌ای حاضر است چنین سرمایه‌ای را برای تصاحب جامعه‌ای جهانی از علاقه‌مندان سینما هزینه کند، موضوع صرفا خرید یک شبکه اجتماعی نیست، بلکه سرمایه‌گذاری بر مخاطب، سلیقه، داده‌های فرهنگی و مسیرهای آینده توزیع و مصرف محتواست.

سرگرمی؛ قدرتی فراتر از اطلاع‌رسانی

رسانه خبری عمدتا می‌کوشد به مخاطب بگوید چه اتفاقی افتاده است؛ اما صنعت سرگرمی می‌تواند به او نشان دهد جهان چگونه دیده شود، چه چیزی زیبا یا زشت تلقی شود، چه کسی قهرمان باشد و کدام سبک زندگی جذاب به نظر برسد. این تفاوت، سرگرمی را به یکی از عمیق‌ترین ابزارهای نفوذ فرهنگی تبدیل می‌کند.

مارشال مک‌لوهان، نظریه‌پرداز برجسته رسانه، با عبارت مشهور «رسانه همان پیام است» یادآوری می‌کرد اهمیت رسانه فقط در محتوایی نیست که منتقل می‌کند، بلکه خود رسانه، ساختار ارتباطات و شیوه ادراک انسان را تغییر می‌دهد. از این منظر، پلتفرم‌های سرگرمی صرفا محل نمایش فیلم و سریال نیستند؛ آنها الگوی مواجهه نسل‌ها با فرهنگ، هنر، روایت و حتی واقعیت اجتماعی را بازسازی می‌کنند.

از دستورکار رسانه‌ای تا مهندسی تدریجی سلیقه عمومی

همچنین نظریه برجسته دستور کارگذاری مک‌کامبز و شاو نشان می‌دهد رسانه‌ها می‌توانند بر اینکه جامعه چه موضوعاتی را مهم تلقی کند، اثر بگذارند. نظریه پرورش گربنر نیز بر تأثیر انباشتی و بلندمدت مواجهه با محتوای رسانه‌ای بر برداشت مخاطبان از جهان تأکید دارد.

اگر این دو چارچوب را در صنعت سرگرمی بررسی کنیم، اهمیت ماجرا روشن‌تر می‌شود؛ تکرار یک تصویر از قهرمان، خانواده، موفقیت، خشونت، روابط اجتماعی یا یک ملت در ده‌ها فیلم و سریال، می‌تواند به‌تدریج در ساخت ذهنی مخاطب از جهان جای بگیرد. این فرایند الزاما به معنای پذیرش بی‌چون‌وچرای پیام‌ها نیست؛ مخاطبان فعالانه محتوا را تفسیر می‌کنند و گاه در برابر آن می‌ایستند. با این حال، قدرت تکرار و فراگیری روایت‌ها را نمی‌توان نادیده گرفت. در چنین شرایطی، سینما و سریال فقط بازتاب‌دهنده فرهنگ نیستند؛ خود نیز در تولید و بازتولید آن مشارکت دارند.

سرگرمی و قدرت نرم؛ جایی که فرهنگ به نفوذ تبدیل می‌شود

جوزف نای، نظریه‌پرداز آمریکایی روابط بین‌الملل، قدرت نرم را توانایی اثرگذاری بر دیگران از مسیر جذابیت و اقناع، به‌جای اجبار و پرداخت، تعریف می‌کند. فرهنگ، یکی از منابع اصلی این قدرت است.

از این منظر، موفقیت جهانی یک فیلم، سریال یا موسیقی می‌تواند فراتر از دستاورد تجاری باشد. اثری که در کشورهای مختلف دیده می‌شود، ممکن است زبان، نمادها، سبک زندگی، ارزش‌ها و حتی تصویر یک جامعه از کشور سازنده را به مخاطبان منتقل کند. البته محبوبیت یک محصول فرهنگی به‌تنهایی به معنای پذیرش سیاسی یا همسویی مخاطبان با سیاست‌های کشور تولیدکننده نیست؛ اما می‌تواند زمینه آشنایی، علاقه و نزدیکی فرهنگی را فراهم کند. همین‌جاست که صنعت سرگرمی به یکی از میدان‌های مهم رقابت قدرت‌های جهانی تبدیل می‌شود؛ میدانی که در آن جذابیت، روایت و اعتماد، گاهی به اندازه ابزارهای سنتی قدرت اهمیت پیدا می‌کنند.

چرا شرکت‌های رسانه‌ای به دنبال تصاحب پلتفرم‌های سرگرمی هستند؟

نمونه Letterboxd از این رو قابل تأمل است. این پلتفرم با میلیون‌ها کاربر در سراسر جهان، فقط فضایی برای ثبت امتیاز فیلم‌ها و نوشتن نقد نیست؛ بستری برای شکل‌گیری اجتماعات فرهنگی، کشف آثار، توصیه‌های جمعی و جریان‌سازی درباره سینماست.

ارزش چنین پلتفرمی را نمی‌توان فقط با درآمد تبلیغاتی یا تعداد کاربران سنجید؛ شناخت سلیقه مخاطب، الگوهای مصرف فرهنگی، رفتار نسل جوان و شبکه‌های اثرگذاری میان کاربران، دارایی‌هایی راهبردی برای شرکت‌های رسانه‌ای محسوب می‌شوند. به همین دلیل، ورود رسانه‌های بزرگ به بازار پلتفرم‌های سرگرمی را باید بخشی از رقابت بر سر اقتصاد توجه و مالکیت رابطه با مخاطب دانست.

رقابت آینده؛ رقابت بر سر روایت جهان

صنعت سرگرمی را نمی‌توان صرفا یک بخش اقتصادی یا مجموعه‌ای از فعالیت‌های هنری دانست. این صنعت در نقطه تلاقی اقتصاد، فناوری، فرهنگ، روان‌شناسی اجتماعی و روابط بین‌الملل قرار گرفته است. کشوری که بتواند روایت‌های جذاب، شخصیت‌های ماندگار و محصولات فرهنگی فراگیر تولید کند، ظرفیت بیشتری برای حضور در ذهن مخاطبان جهانی خواهد داشت.

شاید مهم‌ترین درس معامله احتمالی نیویورک‌تایمز و Letterboxd همین باشد؛ در اقتصاد و سیاست جهان امروز، تصاحب توجه مخاطب به اندازه تصاحب بازار اهمیت دارد. قدرت فقط در اختیار کسی نیست که خبر تولید می‌کند یا ابزار توزیع آن را در دست دارد، بلکه در اختیار بازیگری نیز هست که می‌تواند داستان بسازد، احساس ایجاد کند، سلیقه شکل دهد و در حافظه فرهنگی ملت‌ها ماندگار شود.

کاش در جغرافیاوطنی این یک جمله کسی را وادار به تأملی می‌کرد: در جهان آینده، ملت‌ها فقط با آنچه می‌گویند شناخته نمی‌شوند؛ با روایت‌های‌شان شناخته می‌شوند. جهان اکنون و آتی، روایت‌ها را می‌بیند، می‌شنود و باور می‌کند.

گزارش

گزارشی از نشست نمایش و تحلیل مستند «تئاتر، خانه کوچک من»

تئاتر در ایران هنوز هم به‌طور کامل به رسمیت شناخته نشده است

مستند «تئاتر، خانه کوچک من» ساخته ابوذر عزیزی در شصت‌ودومین برنامه از سلسله جلسات نمایش فیلم‌تئاترها، از سری دوم بسته «مستندهایی درباره تئاتر ایران» با همکاری مشترک انجمن منتقدان، نویسندگان و پژوهشگران خانه تئاتر و سینماتک خانه هنرمندان ایران عصر چهارشنبه ۲۰ آبان ۱۴۰۵ در سالن استاد ناصری، روی پرده رفت و نشست نقد و تحلیل آن با اجرای فرزاد فره‌وشی و با حضور کارگردان اثر و مجید کیانیان (مدرس و منتقد تئاتر) برگزار شد. در ابتدای این نشست، فرزاد فره‌وشی با گرامیداشت یاد و خاطره هنرمندان درگذشته حاضر در مستند مانند آتیلا پسیانی و کمال‌الدین شفیعی، به تأثیرگذاری زنده‌یاد رکن‌الدین خسروی در تئاتر ایران برنامه را آغاز کرد. ابوذر عزیزی، کارگردان تئاتر، با اشاره به روند شکل‌گیری مستند «تئاتر، خانه کوچک من» درباره زنده‌یاد رکن‌الدین خسروی بیان کرد: جرقه نخستین ساخت این اثر با لغو یک جشنواره شکل گرفت، اما با آغاز پژوهش، ابعاد گسترده فعالیت‌ها و تأثیرگذاری عمیق خسروی بر چهره‌های سرشناس تئاتر و سینما چنان برایم اهمیت یافت که تصمیم گرفتم مسیر تحقیق و تولید فیلم را ادامه دهم.

مجید کیانیان، منتقد تئاتر، با تمجید از مستند «تئاتر، خانه کوچک من» و ساختار چندوجهی آن در پرداخت به ابعاد شخصیتی و هنری زنده‌یاد رکن‌الدین خسروی بیان کرد: این اثر با پرهیز از قضاوت‌های یک‌جانبه و با بهره‌گیری از رویکردی متوازن در طرح دیدگاه‌های موافق و مخالف، توانسته است سنت فراموش‌شده تمرین، اصالت تئاتر کارگاهی و احترام عمیق به مخاطب را به تصویر بکشد. کارگردان این مستند در پاسخ به نقد مطرح‌شده درباره ساختار اثر بیان کرد: ما متریال آرشیوی فراوانی در اختیار داشتیم که شامل گفت‌وگوها، خوانش مقالات و تعاملات میان هنرجویان پیش و پس از کار می‌شد، اما برای ارائه روایتی منسجم‌تر، ترجیح دادیم بخش‌هایی از این بده‌بستان‌ها را حذف کنیم تا شاکله فیلم پاک‌تر و حرف اصلی با شفافیت بیشتری به مخاطب منتقل شود. کیانیان در ادامه تحلیل ساختار سینمایی این اثر از زاویه‌ای تازه به نقد اثر پرداخت و با اشاره به غلبه وجه محتوایی بر جنبه‌های بصری فیلم گفت: وقتی زبان سینما را برای پرداختن به یک استاد برگزیده‌ای، باید از ظرفیت‌های مختص همین مدیوم بهره ببری؛ مخاطب بلیت خریده و آمده تا اثر را ببیند، نه اینکه پای یک نمایش‌نامه رادیویی یا یک درس‌نامه بنشیند. بنابراین عناصر دنیای دید در چنین آثاری نباید مغفول بمانند. او همچنین با اشاره به محدودیت‌های این اثر و پیشینه علاقه کارگردان از سال ۹۵، یادآور شد همین محدودیت‌ها باعث می‌شود بتوان برای خروج از قاب و دیدن فضای بیرونی، ظرفیت‌های بیشتری را خواستار شد و گفت: اینکه هنرجویان از چه مسیری به کار می‌رسند و چه اتفاقاتی در آن‌سوی قاب رخ می‌دهد، همان چیزی است که در چنین مستندی می‌تواند تجربه تماشاگر را کامل‌تر کند.

ابوذر عزیزی، در پاسخ به نقد کیانیان درباره غلبه کلام بر تصویر در اثر، به فضای حاکم بر سینمای آن دوران اشاره کرد و گفت: در آن مقطع، گفت‌وگو محور اصلی و باب روز کارها بود و من نیز شاید از سر خلاف این جریان، دلم می‌خواست حرف و گفته‌هایم را بزنم؛ به همین دلیل در برخورد با این صحبت‌ها و این کله‌های سنگو، تلاش کردم اتفاق موردنظر در قالب همین دیالوگ و تکیه بر گفتار شکل بگیرد.

کیانیان در بخش دیگری از صحبت‌هایش با تمجید از مسیر روایی فیلم گفت: نکته مثبت این اثر این است که از خاطره‌گویی صرف درباره استاد فراتر می‌رود و در کنار جمع‌آوری داده‌هایی چون سوابق، تحصیلات و روابط بیرونی، به جایگاه خود استاد و معنای کارش نیز می‌پردازد؛ همین نقطه عزیمت می‌تواند در ادامه به یک پروژه و خروجی بزرگ‌تر درباره این استاد تبدیل شود. این منتقد گفت: ما در حوزه‌هایی نظیر تعزیه نیز با این گرفتاری روبه‌رو هستیم که گاهی فقط به حفظ شکل سنتی آن اکتفا می‌کنیم؛ در حالی که دانشجو و مخاطب امروز می‌خواهد بداند این هنر چگونه به‌روز می‌شود، از چه ظرفیت‌های بین‌رشته‌ای برخوردار است و تغییر مکان آن از فضای بسته به فضای باز چه تحول هویتی و زیست اجتماعی به همراه داشته است.